

חיבתים לשוניים בפרשת נשא פג

דקדוקי קריאה בפרשת נשוא בהפטרה ובראשון של בהעלותך

ד כג לַצָּבָא: הבי"ת רפויה

ד לא וְעַמּוּדָיו: הוי"ו בשווא ולא בפתח

ד לד עליית שני למנהג אשכנז מערב, נהוג: ד לח

ה א עליית שלישי

ה ב לַנֶּפֶשׁ: הלמ"ד קמוצה

ה ז לַאֲשֶׁר אֲשֶׁם לוֹ: כך היא ההטעמה הנכונה טיפחא-מרכא-סו"פ ולא מרכא-טיפחא-סו"פ כפי שמופיע בהרבה דפוסים

ה ח הַמוֹשֵׁב: שי"ן קמוצה

ה יא עליית רביעי

ה יג אֵיִשָּׁה: יש להקפיד על השמעת המפיק למנוע שיבוש משמעות. וְנִעְלָם: העי"ן בשוא נח.

נַתְּפֹשָׁה: שי"ן שמאלית ומלעיל

ה טו כִּי-מִנְחָת קִנְיָתָהּ הִוא: 'הוא' בלשון זכר, מוסב על הקמח (רש"י)

ה טז וְהַעֲמִדָה: העמדה קלה בה"א הראשונה ומפיק בסוף המילה

ה יז בְּקִרְקַע: במלרע

ה יח הַמֶּאֱרָרִים: המ"ם בשווא נח והרי"ש הראשונה בשווא נע¹, כן הדבר בהמשך

ה יט שְׂטִית: שי"ן שמאלית

ה כ אֶת-שְׂכֻבְתּוֹ: הכ"ף בקמץ קטן

ה כב וְבָאוּ: הטעם בבי"ת מלעיל. בְּמַעֲיָד: געיה בבי"ת

ה כד וְהִשְׁקָה: ללא מפיק בה"א

ה כז וְהִשְׁקָה... בְּאִשָּׁה: מפיק בה"א

ה ל וַעֲשֵׂה לָהּ: טעם נסוג אחור לעי"ן

ו ד כָּל יְמֵי נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת כָּל

ו ה עַד-מְלֹאת: האל"ף כלל אינה נשמעת, כן הדבר בהמשך פס' יג

ו ז וּלְאַחֲתָו: וי"ו החיבור הפכה לשורק², הלמ"ד אחריה בשוא נח והאל"ף בפתח

ו יט אַחֲרֵי הַתְּגַלְתּוֹ אֶת-נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת אַחֲרֵי

ו כג תְּבָרְכֵנוּ: הרי"ש בשווא נע למרות הדפוסים הרבים הנוהגים לנקד חטף פתח (ראה הערה על ה

יח). אָמֹר: אל"ף בקמץ

ו כד יְבָרְכֵךָ³: העמדה קלה בבי"ת ולא ברי"ש כפי שנוהגים מרבית הכוהנים בברכתם. על אף הקושי,

הכ"ף הראשונה בשווא נח

¹ החטף המופיע בחלק מהדפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא

² בשונה מקודמו שבפרשת אמור: וּלְאַחֲתָו וי"ו בשווא, למ"ד בפתח ואל"ף בחטף.

³ אין תרגום לפסוקי ברכת כוהנים.

ו כז וְשָׁמוּ: במלרע

ז א עליית חמישי

ז ג וְשָׁנִי עֲשֹׂר בְּקָר: המילה וְשָׁנִי במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. לְאֶחָד: הלמ"ד בשווא ולא בקמץ

ז ז אַרְבַּעַת: במלעיל

ז יג קָעֶרֶת: העמדה קלה בקו"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה

ז מב עליית ששי

ז עב עליית שביעי

עֲכָרָן: הקמץ בעי"ן חטוף (קטן) וכן בכל מקום

ז פד מְזַרְקִי-כֶסֶף: העמדה קלה במ"ם

ז פז מפטיר

אֵילָם שָׁנִים-עֲשֹׂר כְּבָשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה: תיבת שָׁנִים-עֲשֹׂר בפשטא

ז פט וּבְבֹא: על אף הקושי, הבי"ת הראשונה בשווא נח. מְדַבֵּר: המ"ם בחירק והדלי"ת דגושה, הקורא בשווא משנה משמעות

הפטרת נשוא, שופטים יג:

ב מְצַרְעָה: הצד"י בקמץ חטוף וכן הדבר בסוף ההפטרה

ג יִלְדָּתָּ ... וְיִלְדָּתָּ: הדלי"ת בשווא נח. אין לקרוא יִלְדָּתָּ, כן הדבר בהמשך הפרק

ד הַשְּׁמֵרִי: במלעיל

ו לְאִישָׁהּ: מפיק בה"א ויש לשים לב לכך גם בהמשך הפרק

ח וַיַּעֲתָר: העי"ן בשווא נח

יב מֶה-יִהְיֶה: דגש חזק ביו"ד הראשונה מדין דחיק

טו נַעֲצָרָה-נָא: העי"ן בשווא נח, הצד"י בשווא נע, כן הדבר גם בפסוק הבא

יח וְהוּא-פְּלָאִי: כל התיבה בטעם סו"פ (סילוק) ואין לפניו טפחא. האל"ף נחה, קרא: פְּלִי.

כא וְלֹא-יִסָּף עוֹד: טעם נסוג אחור ליו"ד

ראשון של בהעלותך:

ב בְּהַעֲלֹתְךָ: העמדה קלה בה"א ובלמ"ד, יש לקרא: בה-על-תך

ה שני במנחת שבת

ו הַלְלוּם: הלמ"ד בשווא נח לאורך כל הפרק ולאורך כל המקרא

י שלישי במנחת שבת

יג וְהַעֲמִדְתָּ: העמדה קלה בה"א

יד וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א

הרב גור אריה צור נר"ו. גרשון קהת ומררי וההבדלים ביניהם

ובשימת לב למעיין הבדיל הקב"ה את שבט הקהתי בכמה דברים. וכל זאת להראות חשיבותו על פני אָחִיו, וכדברי הכלי יקר שהיו תופשי התורה לומדיה ועמליה.

והנראה לומר שמשום חשיבותם של משה ואהרן, בחר ה' בכל שבט הקהתי לענינים שבקדושה, ובכתף ישאו את הארון והמנורה וכל כלי הקדש שבקדש ובקדש הקדשים. ואשר על כן הבדילים מגרשון ומררי, להיות נפקדים בשתי פרשות נפרדות. קהת בסוף במדבר, וגרשון ומררי בתחילת נשא. לכן נאמר נָשָׂא אֶת ראש בְּנֵי גֵרְשֹׁן גַּם חֵם וכו'. וגרשון שהוא הבכור שבלויים זכה ביריעות המשכן וכו' ומררי זכו בקרשים וכו'. ואולי יש לומר כי על כן נקרא שמו מררי, על שם שמר לו מר בהיותו נושא הקרשים שהם בקדושה פחות חמורה מן כלי הקדש. אולי גם משום כובדם.

ועוד יש לומר, על פי מה שאמרו חז"ל במסכת ברכות [ז:] שְׁמָא גָרִים. ופירושו ששמו של האדם הוא שגורם לו את כל גלגולי חייו ואף של צאצאיו. וכפי שדרשו שם על שמה של רות: רות, מאי רות, א"ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות. ונקראה רות מלשון להרוות צמאונו של הקב"ה כביכול.

כמו כן, הלויים נקראו על שם פעולתם לעתיד לבוא. כגון גרשון נקרא על שם יריעות המשכן ושמו מעיד עליו כי השכינה שורה על יריעות האהל, והוא מדור לשכינה, ועל כן שמו גר-שון. שהשכינה כביכול גרה במעשה ידיו. כעין גר-שם, אלא שנוולד ראשון ולכן נקרא שמו גר-שון. שהשכינה גרה בראשון. וכן קהת, הוא ר"ת קדש הקדשים תשא.

ומררי כפי שהוזכר לעיל, שמר לו מר נשיאת הקרשים, שכובדם רב ועל כן נצרכו לארבע עגלות, וכן קדושתם פחותה מהיריעות ומכלי הקדש.

א"ה. יש לציין שבמשא בני מררי כלולים גם קרשי קודש הקדשים, וכדרישות הב"י על התורה מבואר שכל נשיאת הכלים והעמודים והקרשים היו בנס, כי משקלם כבד מאוד, ואין בכוח העגלות והשוורים להוליך את כל זה.

וכן כאן בענינינו, הובדלו הקהתיים משאר אחיהם, משום עוצם קדושת הכלים אשר הוטל עליו לשאת. ולכן לא היה צריך לאות ה"א כשבא לצבא לעשות מלאכה. לכן נאמר בו כל בא ולא כל הבא. אך גרשון ומררי שתפקידם וכלי משאם פחות משל קהת, היה צריך ליתן להם חיזוק של קדושה ונאמר בהם כל הבא לצבא, בה"א הידיעה, שהיא תוספת ה' של קדושה. כדי להיות כולם שוים בקדושתם לפני בוראם.

ועוד יש לומר כל בא. כל הבא. כמובא לקמן [בהעלתך], זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעַלָּה יָבֹא לְצִבָּא צָבָא בְּעֶבְדַּת אֹהֶל מוֹעֵד (ח, כד), ומובא ברש"י מבן חמש ועשרים. ובמקום אחר אומר מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה (ד, ג), הא כיצד, מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה, ולומד חמש שנים ובן שלשים עובד, מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים (ו) ששוב אינו רואה (חולין כד.). ולפיכך יהיה כל בא בן עשרים וחמש, כל הבא בן שלשים. שהוא כבר בא ועומד מזה חמש שנים ללמוד הלכות עבודה, והוא עתה כבר בן שלשים. ולכן כתוב בה"א הידיעה שהאות ה"א תורה על חמש שנים.

ועוד י"ל שלכן כתיב גם יבוא, בלשון עתיד. וכל הבא בלשון הווה. כל הבא שהוא כבר בא ועומד והוא כבר בן שלוששים שעברו עליו חמש שנים. יבוא לצבא צבא, יבוא בעתיד שעדין לא בא, והוא יבוא בגיל עשרים וחמש, ובגיל עשרים וחמש הוא בא. וזה רמז לנו רש"י באמרו: הא כיצד, מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה, והוא בן כ"ה. והוא לפשוטו של מקרא וגם לעומקו, שירמוז לנו רש"י בזה באמרו מבן כ"ה בא ללמוד הלכות עבודה.

וכל הבא יכוון לגיל שלשים, שהוא כבר עומד ובא מזה חמש שנים. ואם ראה סימן ברכה בחמש שנים אלו מוטב.

אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְעַל-מִשְׁאָו וּפְקָדָיו אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה (ד, מט)

ולהלן הוא אומר איש איש כי תשטח אשתו (ה, יג).

על דרך המוסר גילה הכתוב, שכאשר יתקיים איש איש על עבודתו ועל משאו, לא יפול ברשת היצר של איש איש כי תשטח אשתו.

שכן עֲבֹדָתוֹ היא כנגד עבודה שבלב זו תפילה, מִשְׁאָו הוא עול תורה, וּפְקָדָיו אשר צוה ה' אלו המצוות. ואשר על כן האדם שיש בו עבודת התפילה ותורה ומצוות, הרי הוא כאדם האומר: כִּי אֶתָּה ה' מַחְסִי, ומיד מתקיים בו המשך הפסוק [עליון שמת מעונך](#) – לֹא תִאָּזַח אֱלֹהֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַחֲלָדָה (תהלים צא, ט-י).

ה' י זרע שמשון. ואִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִחַי, אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לִפְהֶן לֹא יִחַי. אמרו בברכות (סג): כל מי שאינו נותן תרומות ומעשרות לכהן, סוף נצרך לכהן על ידי אשתו, שנאמר ואיש את קדשיו לֹא יִחַי, וסמך ליה איש איש כי תשטח אשתו. ונראה דלפ"ז יש לפרש כוונת הכתוב 'עֲטָרַת חַכְמִים עֲשֶׂרְס אֲנֻלַּת כְּסִילִים אֲנֻלַּת (משלי יד, כד)', דלכאורה אינו מובן מה דכתיב ב' פעמים תיבת 'אולת'.

ויובן עפ"י מה שדרשו (שבת קיט.) 'עֲשֶׂר תַעֲשֶׂר (דברים יד, כב)', עשר בשביל שְׁתַּתְּעֶשֶׂר. ואמרו בברכות (דף לה): אמר ר' יוחנן משום רבי יהודה בר אלעאי, בוא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך טרקסמן כדי לחייבם במעשר, דורות האחרונים מכניסים פירותיהם דרך גגות חצרות וקרפיות כדי לפטרן מן המעשר, ע"כ. ונראה דלפיכך לא נתברכו פירותיהם. וידוע מאמר חז"ל (סוטה ג): איש איש כי תשטח אשתו, אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות.

ועפ"י כל דברי חז"ל אלו מתפרש יפה כוונת הכתוב 'עֲטָרַת חַכְמִים עֲשֶׂרְס', שכאשר יתברכו פירותיהם ויתעשרו, זהו עטרה להם, שזה סימן שהם מקיימין את המצוה כהלכתה. אמנם 'אולת כסילים' שהם אינם מקיימים את המצוה כהלכתה, ומכניסים את פירותיהם דרך גגות כדי לפוטרם מן המעשר, וממילא אינם מתעשרים, זה יגרום להם 'אולת' אחרת, והיינו אולת של אשתו, שמפני שלא נתן את המעשרות לכהן גורם שתשטח אשתו, ונמצא מפסיד ב' דברים, הן שאינו מתעשר, והן שאשתו נאסרת עליו.

דפי בר-אילן נשוא פג לעניין סוטה

"כאילו מלמדה תיפלות": מימרת ר' אליעזר והקשרה

הרב ד"ר יהודה יונגסטר רב קהילת "שירת אהרן" גבעת שמואל ומרצה במכללת אשקלון המימרה הידועה של ר' אליעזר, "כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות", מעוררת אי נוחות בעידן המודרני. גם בקרב קבוצות שמרניות למדי, הרעיון לפיו אין דעתן של נשים ראויה ללמוד תורה כדעתם של אנשים – קשה לעיכול כמות שהוא, ונעשים ניסיונות רבים ליישב את הדברים עם תפיסת העולם העדכנית, הרואה בתלמוד תורה לנשים עניין מבורך⁴. אין בכוונתי להיכנס לפולמוס הלכתי-מחשבתי חשוב זה, אשר עוסק במקורות נוספים ולא רק בדברי ר' אליעזר, אלא להציע פירוש חדש לשיטתו של ר' אליעזר כפי שהיא מנוסחת במשנה בסוטה.

המשנה בסוטה (ג, ד) עוסקת בתוצאות הקשות של שתיית המים המאררים, אם החשודה אכן נטמאה, אך מסייגת ואומרת: "אם יש לה זכות – היתה תולה לה"⁵, כלומר: זכויותיה עשויות לדחות את הפורענות הצפויה לה. במשנה הבאה מובאת דעת ר' שמעון, החולק על חכמים: רבי שמעון אומר: אין הזכות תולה במים המאררים, ואם אתה [אומר] שהזכות תולה במים המאררים – מדחא אתה את המים בפני כל הנשים השוות, ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו ויאמרו טמאות היו אלא שתלת להם זכות.

⁴ לסיכום סוגיה זו ראו: פרופ' נריה גוטל, **אור יקרות: פרקי חינוך, הגות והלכה**, רחובות תשע"ו, עמ' 405–428.

⁵ הציטוטים – על פי כ"י קויפמן.

לדעת ר' שמעון, בדיקת המים חייבת להיות חד משמעית ללא השפעת זכויות אחרות של האשה, שאם לא כן, נשים עלולות לסמוך על זכויותיהן ולזלזל בבדיקה, מצד אחד, ומצד שני – העננה המרחפת מעל הנשים החשודות לא תתפוגג גם אם שתו ונמצאו טהורות, שכן שמא טמאות היו אך ניצלו מן הפורענות הודות לזכויותיהן.

בתווך, ולאור שיטת חכמים, המשנה מוסיפה שרשרת הערות:

מכן אמר בן עזיי: חייב אדם ללמד את בתו תורה, שאם תשתה – תידע שהזכות תולה לה. ר' אליעזר אומר: המלמד את בתו תורה – מלמדה תיפלות.

רבי יהושע אומר: רוצה אשה בקב תיפלות מתשעת קבים פרישות...

בן עזאי מקבל את דברי חכמים ("מכאן אמר" = מכאן, מדברי חכמים נובעת המימרה), והוא חושש מתוך כך שאישה שנטמאה אך זכתה להגנה הודות לזכויותיה – תוציא לעז על בדיקת המים. לכן אמר, "חייב אדם ללמד את בתו תורה" כדי שאם ניצלה למרות שנטמאה, תדע שרק בזכות תורתה ניצלה, ולא תוציא לעז על המים.

כדי להבין מדוע הובאו עתה דברי ר' אליעזר, יש לשים לב שדברי בן עזאי בנויים על שתי הנחות: א. כדאי לצייד את הבת בזכויות; ב. הזכות האולטימטיבית היא תלמוד תורה. על פניו, דברי ר' אליעזר הובאו כניגוד להנחה השנייה, שכן לדעתו "המלמד את בתו תורה – מלמדה תיפלות", כך שאם תלמד תורה – לא זכות תהיה בידה אלא חובה.

לפי מהלך דברים זה, דברי ר' יהושע, המגנה את האשה על הימשכותה אחר ה"תיפלות", לא הובאו אלא אגב דברי ר' אליעזר: ר' אליעזר דיבר בגנותה של האשה, ור' יהושע מוסיף גינוי אחר גינוי.

עד כאן נראה, שהמשנה שלפנינו היא מארג של מימרות ההולכות ומתרחקות מן הנושא המרכזי של המשנה – מחלוקת חכמים ור' שמעון, אם זכות תולה במים המרים. ננסה עתה להציע פירוש אחר, לפיו כל המימרות המובאות במשנה משרתות את הנושא המרכזי הנידון בה.

ברור למדי מן התקבולת הניגודית שבדברי ר' יהושע, "תיפלות" לעומת "פרישות", ש"תיפלות" היא שמה של עבירת עריות ("עבירה" סתם בלשון חז"ל), ולמשמעות זו של המונח מתכוון גם ר' אליעזר.⁶ לטענת ר' אליעזר, אב שילמד את בתו תורה – ילמדה למעשה לעבור עבירה. טענה זו ברורה מאוד אם נזכור שהיא באה כתגובה לדברי בן עזאי, שהמליץ לאב ללמד את בתו תורה כדי שתתלה בתורה שלמדה את הצלתה מן המים המאירים.

נוכל לומר, שר' אליעזר אינו מתכוון לחלוק על הנחתו של בן עזאי שלימוד תורה הוא זכות מאין כמותה לאישה, אלא דווקא על ההנחה העיקרית שלו, שכדאי לצייד את הבת בזכויות אלה. ר' אליעזר זועק: הייתכן?! הרי בת שתלמד תורה בבית אביה קודם היותה לאיש, כשהמטרה של לימוד זה היא לאסוף זכויות להגנה מפני פורענות המים, גם אם קודם לכן לא עלה על דעתה לעבור עבירות, עלולה עתה לחשוב שלא יהיה זה כה נורא, משום שממילא זכות התורה תגן עליה, ונמצא האב שמלמדה תורה – מלמדה "תיפלות", מלמדה לעבור עבירות! ייתכן אפוא, שאין לר' אליעזר דבר ולא חצי דבר כנגד לימוד תורה לנשים כשלעצמו, אלא רק נגד תלמוד תורה לשם השגת המטרה שהציב בן עזאי.

על רקע זה מובן הצורך בהבאת המימרה של ר' יהושע. על פניו, גם אם יש לחוש, כפי שחושש ר' אליעזר, שאב שילמד תורה את בתו הצעירה יגרום לה בעקיפין להרהורי עבירה, אותה תורה עצמה אמורה להעצים את כמיהתה אל הקודש והפרישות. ואם כן, מדוע חש ר' אליעזר שהרהורי העבירה יגברו על העוצמה הרוחנית שזוכה לה בת הלומדת תורה? כדי להסביר זאת הובאו דברי ר' יהושע, "רוצה אשה בקב תיפלות מתשעת קבים פרישות", המשלימים את דבריו של ר' אליעזר. ר' יהושע טוען, שכאשר מניחים על כף מאזניים אחת את הנטייה הנשית-אנושית לעבירה ובכף המאזניים השנייה את הכמיהה אל הקודש המושגת על ידי תלמוד תורה, די בקב אחד של יצר העבירה כדי להטות את כף המאזניים, גם אם בכף השנייה יהיו תשעה קבין של פרישות.⁷

בדרך זו, כך נראה, יש לפרש את ההערה הקצרה של הבבלי על דברי ר' אליעזר (כא ע"ב): "תיפלות סלקא דעתך"? אלא אימא כאילו למדה תיפלות". בתחילה סבר בעל הסוגיה שר' אליעזר מגנה את לימוד התורה לנשים כשלעצמו, ומכנה אותו "תיפלות", אך הוא סבור שפירוש זה אינו אפשרי: וכי עולה על דעתך שניתן לכוונת דברי תורה בשם "תיפלות", שמה של עבירה מן החמורות שבתורה?! לכן בעל הסוגיה מציע להבין את דבריו של ר' אליעזר אחרת: אין כוונתו לגנות את לימוד התורה לנשים כשהוא לעצמו, אלא רק את הלימוד בהקשר זה של פרשת סוטה, משום שלימוד תורה כזה מוביל בסופו של דבר לידי עבירה, ונמצא אביה שלמדה תורה – כאילו למדה "תיפלות". לסיכום: לפי הפירוש המקובל, ר' אליעזר אינו רואה בעין יפה לימוד תורה לנשים באשר הוא. המשנה בסוטה, לפי פירוש זה, כוללת שתי מימרות שאינן עוסקות בנושא המשנה, השקיית סוטה, והקשר שלהן למשנה הוא צדדי עד אסוציאטיבי.

הצעתנו היא, שר' אליעזר אינו מגנה את לימוד התורה לנשים באשר הוא, אלא רק את הצעתו של בן עזאי ללמד בנות צעירות תורה על מנת להרבות זכויותיהן, אם וכאשר יעמדו לפני שתיית מים מאירים. לפי דרכנו, המימרה שלו עם המימרה של ר' יהושע קשורות באופן ישיר לנושא המשנה; לשאלה אם זכויותיה של האשה תולות לה כשנטמאה.

⁶ וראו רש"י סוטה כא ע"ב (ד"ה כאילו). למרות האמור, הרמב"ם פירש אחרת בהלכות תלמוד תורה א, יג.

⁷ פירוש זה מתאים במיוחד לנוסח כ"ק של משנה זו.

ע"כ הרב יהודה יונגסטר. א"ה. להשלמת העניין יש לציין את דברי התלמוד בבלי כתובות סב ב א"ל רבה בר רב חנן לאביי: חָמֵר ונעשה גָּמֵל, מאי? א"ל: רוצה אשה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות. הדיון שם בעניין חיוב מצוות עונה של האיש לאשתו. אם האיש הוא חָמֵר עונתו היא פעם בשבוע; אם הוא גָּמֵל – פעם בחודש. גָּמֵל מצוי פחות בביתו אבל משתכר יותר כסף. שאלת רבה בר רב חנן לאביי היא אם החמר יכול להפוך לגמל, מצוי פחות בביתו, אבל יתן לאשתו יותר כסף, תהיה להם רווחה כלכלית גדולה יותר. רש"י חָמֵר ונעשה גָּמֵל מאי – ניסאת לו כסהוא חָמֵר מהו ליעשות גָּמֵל סָלָא זכסות, הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה. בקב ותיפלות – להיות זעלה עמה. מעשרה קבין – להעשק. אלא ששם לא מדובר על לימוד התורה אלא על התאווה הטבעית וסיפוקה. וכנראה ר' אליעזר טוען שאם ילמד אותה תורה, יגביר אצלה את התאווה, ולכן עדיף שלא ילמדה.

ה כג אתוון דאורייתא. וּמָחָה אֶל מִי חָמְרִים. אמרו בסוכה (דף נג.) בשעה שכרה דוד שיתין לבית המקדש, צפו מי התהום על הארץ ובעא למשטפא עלמא, אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא, נשא אחיתופל קל וחומר ואמר ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה. והקשה הגר"י אנגיל (גליני הש"ס שם), דהלא משה רבינו עבד מעשה כיוצא בזה שהוציא ארונו של יוסף מן המים ע"י שֵׁם, כדאיתא בילקוט (בשלח רמז רכ"ז), ואם כדי לקיים צוואת יוסף הותר לו זה, כל שכן משום פיקוח נפש של כל העולם כולו⁸. ותירץ וז"ל: אולי קודם מ"ת שאני, דהיה להם דין בני נח, ובן נח אין מצווה על לאו דמחיקת שם. ואף דמשה רבינו קיים ודאי כל התורה עד שלא ניתנה, מ"מ היה זה רק ממדת חסידות, ולכן אין ראייה ממה שהותר לעבור על מדת חסידות להשתא דאיכא לאו גמור ד"לא תַעֲשֶׂון כֵּן (דברים יב, ד)⁹.

אבני נזר. נזירות שמשון. הדין הוא דמי שנדר להיות נזיר כפי שהיה שמשון, הריהו נזיר כל ימיו בנוגע איסור התגלחת ואיסור לשנות יין, אבל מותר להיטמא למתים, שכן מוצאים בשמשון, שהרג את הפלשתים (ע' נזיר ד:). ונראה דאיתא בזהר (ח"ג דף פח.): אָמַר אֶל הַפְּתָנִים בְּנֵי אֶהֱרָן (ויקרא כא, א), 'בני אהרן, ולא בני לוי, דאהרן דהוא שירותא דכל כהני דעלמא, דביה אתרעי קוב"ה מכלא, בגין למעבד שלמא בעלמא, ובגין דאהרן ארחוי סליקו ליה להאי, דכל יומיו דאהרן הוה משתדל לאסגאה שלמא בעלמא, ובגין דארחוי כך, סליק ליה קוב"ה להאי למיעל שלמא בפמליא דלעילא. (– בני אהרן, ולא בני לוי, כי אהרן הוא התחלה לכל כהני העולם, כי בו בחר הקב"ה מכל, כדי לעשות שלום בעולם, ומשום שדרכיו של אהרן, העלו אותו לזה. כי כל ימיו של אהרן היה משתדל להרבות שלום בעולם. ומשום שדרכיו כך, העלהו הקב"ה לזה, שיכניס שלום בפמליא של מעלה). והנה מה שנזיר שמשון מטמא למתים, מבואר בספרי הקבלה, דאין בזה פחיתות קדושה משאר נזירים, רק אדרבה, מחמת שקדושתו גבוהה מאוד נעלה אשר אין שם אחיזה לחיצונים, לכן

⁸ בבן יהוידע שם תירץ וז"ל: נראה לתרץ, דהתם אפשר שכתב שם אחד שאינו משמות שאינם נמחקים דליכא ביה איסור מחיקה. ולדידי חזי לי בהשערת השכל שכתב שם "מה"ש" שהוא אחד משמות ע"ב, דבקהלת יעקב (ערך מה"ש) כתב, דסגולת שם זה להציף את האדם על המים שאם יזכרהו תמיד לא יטבע, וזה שנאמר "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מִשֹּׁן כִּי מִן הַמָּיִם מְשִׁיתָהוּ (שמות ב, י)", ד"מה"ש" בהפיך אותיות הוא "משה", ויתכן דכתב משה רבינו שם זה ובכחו צף ארונו של יוסף. אך כאן אי אפשר לכתוב שם זה, כי דוד המלך רוצה להוריד המים ולא להציף, וצריך לכתוב שם מפורש דאית ביה איסור מחיקה, עכ"ל. וראה דברי תורה (מונקאטש, ח"ה אות ס"ב).

⁹ כ"כ שם הערוך לנר וז"ל: קודם מתן תורה היה ועדיין לא נצטוו משה על איסור מחיקת השם, ואפילו קיים המצות כאינו מצווה ועושה, עם כל זה בשביל שבועת יוסף לא היה יכול להחמיר, עכ"ל. והגר"ח שמואלביץ (שיחות מוסר מאמר ל') הקשה, דהא קודם מתן תורה לא היה משה מצווה לקיים השבועה ליוסף, ואיזה עדיפות יש לקיים את השבועה ולעבור על מחיקת השם (אבל במשנה למלך פ"י מלכים ה"ז צידד לומר, דבני נח מוזהרים לקיים שבועתם אפי' בדבר הרשות, דזה נכלל באיסור של ברכת השם). ותירץ, דאמנם אחר מתן תורה אי אפשר לעבור עבירה כל שהיא משום חשבונות של מצוה, אבל קודם מתן תורה ניתן להם האפשרות לחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, וידע משה רבינו דעדיף לקיים שבועת יוסף ולעבור על מחיקת השם.

מותר לטמא למתים. ולקרב דבר זה אל השכל, נראה לפי מה שאמרו (ע"ז מה). דכל שאין בו תפיסת יד אדם, אינו נאסר משום עבודה זרה, כגון המשתחוה להר, לא נאסר ההר. וכן חזינו במקוה דמטהר דוקא בדבר שאין בו תפיסת יד אדם, דמים שאובים אינם מטהרין משום שיש בהם תפיסת יד אדם, ואדרבה, הם מקבלים טומאה.

ולכן נזיר שמשון שאין קדושתו בידי אדם, [אלא ממשיך עליו נזירות שמשון, ואין זה קבלת נזירות מחדש], קדושתו מקבלת טומאה, והותר לטמא למתים. משא"כ בנזיר בעלמא שמעצמו מקבל הנזירות, נאסר בטומאת מת.

אך יוקשה לפ"ז, דלמה נאסר הכהן מלטמא למת, הלוא קדושתו מבטן, ואין קדושתו בידי אדם. לזה בא הכתוב ליתן טעם 'הכהנים בני אהרן', שקדושתם היא במה שהמה 'בני אהרן', 'זאהרן ארחוי סליקן ליה להאי', כדברי הוזה"ק, דאהרן זכה לזה משום שהיה משתדל להרבות שלום בעולם, ונמצא דיש בקדושתו תפיסת יד אדם, ולכן נאסרו הכהנים לטמא למת.

חזון יחזקאל. **קדש יהיה גדל פרע שער ראשו**. הרמב"ם (פ"ה הלכות נזירות ה"ד) פסק שתגלחת בפועל לא מעכבת, וגם אינו לעיכובא שיהא ראוי לתגלחת, דאין צריך שיהא לו שער. ויש לעיין דכיון שתגלחת בפועל לא מעכבא, וגם אינו לעיכובא שיהא ראוי לתגלחת, א"כ מדוע אם גלח בתוך ימי נזירותו הדין הוא דסותר שלשים, וצריך להתחיל הנזירות מחדש כדי שיהיה לו גידול פרע של שלשים יום דחזי לתגלחת, הלא לא בעינן תגלחת בפועל. ויש לומר כי באמת הרמב"ם (פ"ח נזירות ה"ה) שנקט להלכה שתגלחת אינה מעכבת, וגם אינו לעיכובא שיהא ראוי לתגלחת, באמת סובר דהטעם שתגלחת בתוך ימי הנזירות סותרת שלשים, אינו משום שיהיה לו גידול פרע של שלשים יום דחזי לתגלחת. אלא דסובר דהא דכתיב 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', אינו רק איסור עשה, דאסר בתגלחת. אלא זה גם מצות עשה, דזה בין איסור עשה, ובין מצות עשה, וקיום מצות עשה של 'גדל פרע שער ראשו' מעכב, דאם בטל האי עיקר שהוא חלק מקיום מצות הנזירות, אז צריך להתחיל מחדש¹⁰

ו ז העמק דבר. וְלֹאֲחֹתוֹ. הפת"ח על האל"ף שלא כדקדוק התיבה דמיבעי להיות וְלֹאֲחֹתוֹ וכן הוא בפרשת אמור [וְלֹאֲחֹתוֹ (ויקרא כא, ג)], ושמעתי מהגאון ר"א משה נ"י האב"ד דק"ק פינסק, דבא ללמד הא דתניא מי שהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ומת לו מת לא יטמא, ופירוש לֹאֲחֹתוֹ, לאחוי שלו שיצא מידי כרת שמכרית נשמתו: **א"ה**. כל זה כמובן על דרך הדרש והחריפות. נכון הוא שזו צורה נדירה. ניקוד 'אח' והנלויים אליו באו בשני דרכים. אחים פתח; אחיהם חטף פתח; אחותו לרוב חטף-פתח אבל כאן כפתח אחותו. אע"פ ששוא אחרי וי"ו החיבור הוא נח, יש העדפה לצורה וְלֹאֲחֹתוֹ במקום וְלֹאֲחֹתוֹ, אבל שווא נח רגיל לפני חטף כמו תַנְחִילוּ. הצורה אחותו היא תקינה ולכן גם ניקוד וי"ו החיבור לפניו תקין: וְלֹאֲחֹתוֹ.

ז א הרב גמליאל רבינוביץ נר"ו. בפרשתנו פרשת נשא כתוב. וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִשֶּׁה לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן. ופרש"י ז"ל. פְּלוֹת כתיב ור"ל בפת"ח. ולא פְלוֹת בשו"א. ודו"ק יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה. עכ"ל. והנה אמרתי לברר ענין חשוב מה שנשתרבו מנהג, בשמחת נשואין, באמירת ברכת "אשר ברא עשון ושמחה" כשהמברך אומר "גילה, רינה, דיצה, וחדוה, אהבה, ואחווה, ושלוש, וריעות." הוא לא ממשיך, והקהל שרים מתחילת הברכה "אשר ברא." ויש מהדרין, ששרים זאת פעם שניה בהברה ספרדית, ויש מהדרין מן המהדרין, שממשיכים אחר כך כל מיני שירים שונים, שאין להם שום קשר בכלל לברכה זו. ויש לברר האם נכון לנהוג מנהג זה, או דהוי הפסק, או שהוא מנהג הוללות? שאלה זו שאלתי בפני הרבנים הגאונים, ולהלן אביא תשובתם בעזרת השי"ת.

¹⁰ עיקר היסוד דזה בין מצות עשה ובין איסור עשה, מבואר גם בחידושי הגר"ח (יבמות ה.), ובחידושי הגר"מ והגר"ד (הלי נזירות פ"ז הט"ו).

א) זקני הגה"צ רבי לוי הכהן רבינוביץ זצ"ל, בעל "מעדני השלחן", כתב לי וז"ל: "מה שעאלת על מה שנהוג באיזה מקומות, בחתונה ובשבעת ימי המשתה, שמזמרין באמצע ברכת אשר ברא שעון ושמחה. הגם שאני זוכר עוד מימי נעוריי שהתנהגו כך, עם כל זה לא נראה בעיני, כי אני רואה שבסוף מתנהגים בזה בקלות ראש, וכן משום הפסק הברכה. לכן אם מכבדים אותי בברכה זו, אני לא מפסיק באמצע הברכה, שיוכלו לשיר, אלא עובר בבת אחת כל הברכה". עכ"ל.

ב) הגאון הגדול רבי אפרים גרינבלט זצ"ל, בעל "רבבות אפרים" כתב לי וז"ל: "בדבר שאלתך שבשבע ברכות בברכת אשר ברא שעון ושמחה, ויש שמזמרין את זה כמה פעמים, האם זה הפסק, או אולי הוללות, נראה שבוודאי ופשוט האומר את הברכה הוא לא יכול לומר פעמיים, כי זהו הפסק ומוסיף בברכה. אלא המנהג שהוא שותק, והציבור חוזרים אשר ברא, ושרים, יתכן שזה לא הפסק, ויכולים לעשות כך, אבל להקפיד שהמברך לא יחזור שוב על המילים, ועושים את זה להרבות השמחה". עכ"ל.

ג) הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, כתב לי על זה, וז"ל: "אינו נכון, וכבר הערתי על זה הרבה פעמים". עכ"ל.

ד) הגאון הגדול רבי אביגדור הלוי נבנצל שליט"א, רב העיר העתיקה ירושלים, כתב לי וז"ל: "לענ"ד הטוב ביותר שלא לשיר. לשיר פעם אחת נוח, לשיר יותר פעמים – לענ"ד הוא הוללות". עכ"ל.

ה) הגאון הגדול רבי מאיר מאזוז שליט"א, ראש ישיבת "כסא רחמים", כתב לי וז"ל: "מנהג ישראל תורה הוא, וכל שכן שנהגו כך כמה קהלות בחוץ לארץ להרבות השמחה, ומכל מקום לא כדאי לחזור כמה פעמים. ועיין בשו"ת יחיה דעת ח"ב אסוף סימן ה', עכ"ל.

ו) הגאון הגדול רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א, מגדולי פוסקי דורנו, כתב לי, וז"ל: "לענ"ד אם שרים ומזמרים בצורה מסודרת ונעימה, הרי זה נחשב כחלק מהשמחה, ואין זה הפסק ואך בודאי ראוי שהמברך יחזור ויאמר את התיבות באופן שיהיו נשמעים לציבור, ולפחות לעשרה, אך פעמים רבות הדבר נעשה בדרך הוללות ופורקן, וזה גורם בזיון לברכות, ונוח שלא נברא משנברא". עכ"ל.

ז) ואחרון חביב ביאור יקר שעמעתי מכ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל ה"פני מנחם" מגור זצוקללה"ה שהיה אדמו"ר וגאון אדיר, שאמר ביאור נפלא כדי להצדיק המנהג, על דרך שמתאים לאדמו"ר וגאון, שהנה המנהג שהקהל מזמרים באמצע ברכה זו, ואז יעירו הנוכחים שזה "הפסק", ואין לשהות באמצע ברכה, וזה יעורר כביכול גם למעלה, שאומרים בברכה זו: מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה וכו', ומבקשים שלא יהיה "הפסק" ושהייה כל כך בגלות זו, אלא "מהרה" ישמע בהרי יהודה וכו' בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן. ודפח"ח [נדב"ר פי חקס חן וקהלת י. יב].

ויהי רצון שיקויים בנו במהרה הברכה הזאת בכל בתי בני ישראל, "שעון ושמחה, חתן וכלה, גילה רינה, דיצה וחדוה, אהבה ואחווה, ושלווה וריעות, מהרה ישמע בְּעָרֵי יְהוּדָה, וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם. קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה (ירמיהו לג, יא)", בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

א"ה. 'קול ששון' הוא קטע מפסוק בירמיהו. יש שיר משלב מלים משני הפסוקים.

פה | אָמַר יי' עוֹד יִשְׁמַע בְּמִקְוֵי-הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חֲרֵב הוּא מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם הַנְּשֻׁמּוֹת מֵאֵין אָדָם וּמֵאֵין יוֹשֵׁב וּמֵאֵין בְּהֵמָה: קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת-יְיָ צְבָאוֹת כִּי-טוֹב יי' כִּי-לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ מְבֹאִים תוֹדָה בֵּית יי' כִּי-אֲשִׁיב אֶת-שְׁבוֹת-הָאָרֶץ כַּבְּרָאשְׁנָה אָמַר יי':
יש שיר אחר הבנוי על הברכה הזו.

מִהָרָה יִי אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם. קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה. קוֹל הַתֵּן וְקוֹל
כָּלָה. קוֹל מִצְחָלוֹת הַתְּנִים מִהֶפְתָּם וּנְעָרִים מִמִּשְׁתָּה נְגִינָתָם.
דָּא עָקָא, יֵשׁ 'מִשְׁלָבִים' מִהָרָה יִי אֱלֹהֵינוּ ~~הַיְי~~ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם...
מֵה שְׁמִיָּא מִמֶּשׁ לִידֵי גִיחוּךְ. אֲבָל קִשָּׁה מְאֹד לְתַקֵּן אֲנָשִׁים תּוֹךְ כְּדֵי שִׁירָה וּרְיָקוּד....

תָּנוּ לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://www.dirshu.co.il/?p=140390> **ונשמר** באתר דרשו

<https://gilyonot.jewishoffice.co.il> **ונשמר** באתר גליונות

אֵם אֶתָּה מִתְעַנִּין

בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה

(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמִּשְׁנָה, הַתַּלְמוּד וכו')

אֶתָּה מוֹזְמֵן לַהֲרֹשֶׁם (בְּחֻנָּם)

לְקַבֵּל דּוֹא"ל בְּעוֹשָׂאִים לְשׁוֹנִיִּים

בְּתַעֲבֹרָה: info@maanelashon.org

☺ בּוֹא לַהֲחֻכִּים אֶת עֵצְמְךָ וְאֶת שְׂאֵר הַמִּכְתָּבִּים ☺